

CAPUT III.

De obligatione orandi pro populo.

105. *An parochus teneatur orare non solum in genere (prout facit, v. g. recitando horas canonicas), sed etiam in particulari, nempe praecise pro populo sibi commisso?* Affirmative. Patet ex Suarez (*De Rel. Tom. II. 1 in fin.*) cum communi. Vide etiam Const. *In suprema* SS.mi D. N. Leonis XIII (*an. 1882*).

106. *Si parochus omnibus et singulis diebus ab Ecclesia designatis Missam pro populo celebret et applicet personaliter, obligationi orandi pro populo satisfacitne sufficienter?* Ordinarie videtur affirmandum; ex una parte enim praeceptum orandi pro populo quoad frequentiam non est determinatum, et ex alia Sacrificium Missae est praestantissimum precatationis genus, ut legitur in Const. cit.; imo in Missa (nempe in *memento* vivorum et mortuorum) parochus pro parochianis suis vivis atque defunctis explicite orabit. Dixi *ordinarie*; si enim populus extraordinariis tentationibus et periculis exponeretur, aut si aliqua specialis occurreret orandi necessitas, tunc parochus ad aliquid amplius teneretur. Cf. Suarez (*l. c. 17*).

107. *Quid si parochus (v. g. propter infirmitatem) raro aut nunquam Missam pro populo celebraret?* Tunc (relate ad obligationem orandi) non sufficit quod alter sacerdos pro populo applicet; obligatio enim orandi est personalis, et saltem singulis diebus festis urgere videtur. Cf. S. Lig. (*VI 327*), Acta (*I 402*), et Const. cit. Hinc in Ecclesia orientali, quando parochi non celebrant pro populo, debent pro illo orare. Acta (*I 409 in nota*).

CAPUT IV.

De sermone ad populum, aliisque praedicationibus.

Tractandae sunt quaestiones sequentes: 1. An, quo iure, et a quibus sermo ad populum fieri debeat? 2. Quid de hoc sermone quoad substantiam? 3. Quoad modum? 4. Quibus diebus et an intra Missam? 5. Utrum in parochis hoc sit onus personale? 6. An et quatenus adesse possint excusationes? 7. Quid de poenis? 8. Quid de gradu culpae in omissione praedicationis? 9. Quid de aliis praedicationibus in parocia?

ARTICULUS I.

An, quo iure, et a quibus sermo ad populum fieri debeat?

108. Ad hoc parochi, oeconomi spirituales et quotquot parocias regunt, tenentur certe iure ecclesiastico, quod fundatur in iure divino, et haec obligatio ab officio pastoris naturaliter profluit.

109. Tridentinum dicit (*Sess. V. C. II*): « Quicumque parochiales ecclesias quocumque modo obtinent, per se, vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis et festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua et earum capacitate pascant salutaribus verbis, docendo ea quae scire omnibus necessarium est ad salutem, annuntiando eis cum brevitate et facilitate sermonis vitia quae eos declinare et virtutes quas sectari oporteat, ut poenam aeternam evadere et coelestem gloriam consequi valeant ».

110. Et (*Sess. XXIV C. IV*): « Praedicationis munus exerceatur per parochos, sive, iis impeditis per alios... ab Episcopo deputandos », et (*l. c. C. VII*): « Inter Missarum solemnias (parochi) sacra eloquia et salutis monita etiam vernacula lingua (si opus sit) singulis diebus festis explanent, eademque in omnibus cordibus, postpositis inutilibus quaestionibus, inserere, atque in lege Domini erudire studeant ».

111. Denique (*Sess. XXII c. viii*): « Mandat S. Synodus ut frequenter inter Missarum celebrationem ex iis quae in Missa leguntur, aliquid exponant ».

ARTICULUS II.

De sermone ad populum quoad substantiam.

112. *Sermo ad populum in quo consistit?* In duobus. 1° In explicatione catechismi. 2° In explicatione Evangelii vel Epistolae. Patet ex Trid. (*ll. cc.*) Cf. Scavini (*I 640*).

Quid itaque si parochus Evangelium dumtaxat explicaret? Non satisfaceret 1° si lex aut consuetudo dioecesana sermonem catechisticum omnino distinctum exigeret. 2° Si explicationem Evangelii ita perageret, ut populus circa multas vel aliquas res necessarias in ignorantia remaneret, ut notat Soetler (*Mon. ad Par. III. v § 6 n. 23*). Praescindendo autem a lege dioecesana, satisfacere posset 1° Si, dum explicat catechismum pueris (rite atque ad eorum captum), populus quoque adesset, atque ad illum pro re nata monita specialia dirigeret. 2° Si ex ipso Evangelio occasionem sumeret ita instruendi populum, ut in decursu unius vel alterius anni in substantia totum catechismum explicaret (quod, si parochus sit diligens et vero zelo praeditus, forte veluti sponte sua contingeret). Patet tum ex Catech. Rom. (*in proemio*): tum ex quorundam locorum consuetudine; tum ex pluribus libris in huiusmodi finem compositis (inter quos videri possunt sermones parochiales Io. Baptistae Guidi Benedicto XIV dicati); tum denique ex Auctoribus theologiae pastoralis, inter quos citari potest Berengo (*n. 38*).

113. Materiae autem distribui possent sequenti modo.

Prima die anni. De spe et necessitate bonorum operum (Sumitur ex Epistola).

Epiphania. De interno et externo Dei cultu.

Dominica infra octavam Epiphaniae. De obligationibus filiorum erga parentes.

Dom. II. post Epiph. De Sacramento matrimonii.

Dom. III. post Epiph. De Fide.

Dom. IV. post Epiph. De stabilitate et perpetuitate Ecclesiae; et quomodo in illa sola salus haberi potest.

Purif. B. M. V. De Maternitate et Virginitate Mariae SS. mae.

Dom. V. post Epiph. De obligationibus genitorum. (Ex verbis Evangelii *Cum dormirent homines*).

Dom. VI. post Epiph. De Communionem Sanctorum. (Ex verbis Evangelii *Donec fermentatum est totum*).

Septuagesima. De Paradiso promerendo. (Ex verbis Evangelii *Conventionione facta cum operariis ex denario*).

Sexagesima. De verbi Dei auditione.

Quinquagesima. De peccato mortali, quod homines excaecat, fuitque causa passionis et mortis D. N. Iesu Christi.

Feria IV. Cin. De ieiunio, et quadragesimae sanctificatione.

Dom. I. Quadrag. De Angelis et Daemonibus.

Dom. II. Quadrag. De sexto Decalogi praecepto (Ex Epistola).

Dom. III. Quadrag. De Sacramento Poenitentiae, quoad integritatem confessionis, et curam non recidendi. (Ex verbis Evangelii *Locutus est mutus.... Fiunt novissima hominis illius peiora prioribus*).

Dom. IV. Quadrag. De Sacram. Eucharistiae, quoad dispositiones ad illud recipiendum, et gratiarum actionem.

In festo S. Ioseph. De modo bene moriendi, (ubi incidenter de Sacram. Extremae Unctionis).

Dom. Passionis. De vindicta non facienda et de inimicis diligendis. (Ex verbis Evangelii *Samaritanus es tu; Daemonium habes; tulerunt lapides*).

In festo Annunt. B. M. V. Explicatio Salutationis Angelicae.

Dom. Palmarum. De Passione, morte et sepultura D. N. I. C.

Dom. Paschatis. De Christo resurgente, postquam ad limbum descenderit.

Fer. II. Pasch. De variis apparitionibus, quibus D. N. I. C. resurrectionem suam confirmavit.

Dom. *in Albis*. De remissione peccatorum.

Dom. II. post. Pasch. De unitate et catholicitate Ecclesiae, et de amore Iesu Christi erga illam.

Dom. III. post Pasch. De bono exemplo, et de scandalo (Ex epistola).

Dom. IV. post Pasch. De Sacram. Poenitentiae, quoad necessitatem verae contritionis, quae est donum Spiritus Sancti (Ex verbis Evangelii: *Cum cenerit ille arguet mundum de peccato*).

Dom. V. post Pasch. De orandi necessitate. Explicatio orationis dominicalis.

In Rogationibus (vel in dominica ante illas) De gratiis etiam temporaliibus a Domino petendis: et quo pacto illas sperare possumus. (Ex Epistola Rogationum).

In Ascensione D. N. I. C. De hoc mysterio; et quomodo Christus ad dexteram Patris sedens interpellat pro nobis.

Dom. infr. octav. Ascens. De fortitudine hominis Christiani, qui nec odium improborum nec persecutiones timere debet. (Ex epistola).

Dom. Pentecosten. De Spiritu sancto.

Fer. II. post Pentec. De Sacramento Confirmationis, et de fide bonisque operibus aperte manifestandis (Ex verbis Evang. *Qui facit veritatem venit ad lucem ut manifestentur opera eius*).

Dom. SS. Trinitatis. De Deo uno et trino, de necessitate Baptismi, et de modo baptizandi privatim in casu necessitatis.

Dom. I. post Pentec. De charitate erga proximum.

Solemn. Corporis Christi. De Eucharistia, speciatim quoad praesentiam realem et adorationem SS. mi Sacramenti.

Dom. infr. oct. Corporis Christi. De Sacramentis Poenitentiae et Eucharistiae frequenter suscipiendis.

Dom. III. post Pentec. De Divina Misericordia.

In festo S. Ioannis Baptistae. De Fide; quatenus expositis miraculis in eiusdem nativitate eventis, eiusque magna sanctitate, officio praecursoris et baptismo Iesu Christi (cum circumstantiis in evangelio indicatis), concluditur quod ipse D. N. I. Christus fuit verus Messias, verusque Dei Filius, Salvator et Redemptor mundi.

In festo S. Petri. De Romano Pontifice (quatenus leges ferendi auctoritatem habet), et de mandatis Ecclesiae.

Dom. IV. post Pentec. De Romano Pontifice (quatenus est magister supremus et infallibilis), et de doctrinis et libris ab eo damnatis (Ex verbis Evangelii: *Ascendens in unam navem, quae erat Simonis, docebat de navicula turbas*).

Dom. V. post. Pentec. De proximo neque factis neque verbis laedendo, et de pace servanda cum omnibus.

Dom. VI. post Pentec. De Eucharistia, quatenus est Sacrificium.

Dom. VII. post Pentec. De sociis et libris pravis.

Dom. VIII. post Pentec. De Iudicio particulari (Ex verbis Evangelii *Redde rationem villicationis tuae*).

Dom. IX. post Pentec. De reverentia Ecclesiis praestanda.

Dom. X. post Pentec. Quomodo sit orandum.

Assumpt. B. M. V. De devotione erga Beatissimam Virginem.

Dom. XI. post Pentec. Quantum sit difficilis conversio peccatorum in malo obduratorum, qui Deum nec audire nec deprecari volunt. De zelo pro eorum salute, maxime si infirmi et id periculo mortis essent. (Ex verbis Evangelii *Adducunt ei surdum et mutum... Suspiciens in coelum ingemuit*).

Dom. XII. post Pentec. De genere humano a peccato originali sauciato et semivivo relicto. De Filio Dei, qui misericordia motus suo ipso sanguine et sacramentis, et speciatim Baptismo illi medelam praestat, atque Vicario suo (Romano Pontifici) illum committit, ut curam illius habeat.

Dom. XIII. post Pentec. De contritione perfecta, eiusque efficacia.

Dom. XIV. post Pentec. De Providentia Dei; et de evitanda nimia rerum temporalium sollicitudine.

Nativ. B. M. V. De modo habendi veram devotionem erga Beatissimam Virginem.

Dom. XV. post Pentec. De miraculis, quibus D. N. I. C. divinam suam missionem comprobavit.

Dom. XVI. post Pentec. De operibus permissis, et de operibus vetitis diebus festis.

Dom. XVII. post Pentec. De Charitate erga Deum.

Dom. XVIII. post Pentec. De pravis cogitationibus.

Dom. XIX. post Pentec. De inferno.

Dom. XX. post Pentec. De prudentia christiana, et speciatim de spiritu roborando, de sensibus custodiendis, de periculis vitandis et de passionibus mortificandis. (Ex epistola).

Dom. XXI. post Pentec. De iustitia et de restitutione.

Dom. XXII. post Pentec. De mendacio et iuramento.

Solemn. omnium Sanctorum. De intercessione Sanctorum, et de cultu, quem illis eorumque reliquiis ac imaginibus praestare debemus.

In Commem. omnium Defunctorum (vel domidica praecedenti). De Purgatorio et suffragiis. De peccato veniali, et de debito poenae post confessionem.

Dom. XXIII. post Pentec. In infirmitatibus ad Deum, non vero ad superstitiones recurendum (Ex verbis Evangelii *Mulier, quae sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis*).

Dom. XXIV. post Pentec. De Resurrectione mortuorum et de Iudicio finali.

Dom. I. Adventus. De incarnatione D. N. I. C. et de sanctificatione temporis Adventus.

Conceptio Immac. B. M. V. De peccato originali, et de Virgine Maria ab illo praeservata.

Dom. II. Advent. De cognitione et amore D. N. I. C. in nobis atque etiam in aliis procurando.

Dom. III. Advent. De veneratione summa, qua Dominum N. I. C. excipere debemus; et de horribili peccato illorum qui illum blasphemant, aut in Communionem sacrilege recipiunt.

Dom. IV. Advent. De Poenitentia, qua sordes omnes abluere, et de

virtutibus quibus nos ipsos ornare debemus, ut Dominum N. I. C. in cordibus nostris digne excipiamus.

Solemnit. Natalis. De hoc mysterio; seu de circumstantiis nativitatibus Domini N. I. C.

In Festo S. Stephani. De Paradiso, quem Iesus nobis aperuit, cuius intuitu quaelibet sacrificia alacriter pati debemus. (Ex verbis Epistolae: *Ecece video coelos apertos*).

Dom. infr. oct. Nativitatis. De gratia Dei, quae nos Dei ipsius amicos et filios, simulque Iesu fratres atque cohaereditas constituit.

Ultima die anni. De beneficiis divinis; de gratitudine erga Deum, et de gratiarum actione ei persolvenda.

N. B. 1. Aliqua ex praedictis argumentis fortasse non sufficientem materiam pro sermone praebent, et tunc satis erit si incidenter evolvantur. Alia e contra sub omnibus respectibus tractari nequibunt; et tunc sub uno respectu in primo anno, sub aliis vero annis sequentibus tractabuntur. 2. Si parochus identidem sermonem aliis committat, de materiis evolvendis eos praemoneat.

ARTICULUS III.

De sermone ad populum quoad modum.

114. *Teneturne parochus ad concionem formalem atque ad amussim iuxta eloquentiae regulas elaboratam et recitatam?* Negative ordinarie: sed sufficit sermo paternus et familiaris. Bened. XIV (*Notif. X n. 3*). Imo subinde oportet ut parochus, sermonis unitatem atque idiomatis puritatem minus respiciendo, eo modo procedat quo filiis suis magis utilis esse possit. Trid. dicit, *iuxta eorum capacitatem salutaribus verbis... etiam vernacula lingua, si opus sit*. Idque pluries decisum fuit in terminis. Cf. Lucidi (*I. III 308*). Dixi *ordinarie* interdum enim (v. g. occasione magnae festivitatis aut magni concursus) concio formalis expedire potest. Bouvier (*De Ordine VI. II. III*).

115. *Si ordinarie non exigitur concio formalis, sufficitne sermo qualiscumque; quod scilicet parochus de Evangelio vel Catechismo aliquid quovis modo dicat?* Negative; bene vero necesse est ut praedicet 1° Ad captum. 2° Diligenter. 3° Breviter atque ita ut libenter audiatur. 4° Ita ut praedicatio decursu temporis ad illa omnia, quae de iure sunt, extendatur. 5° Nervose. 6° Cum zelo. 7° Cum

prudencia. 8° Iuxta veritatem et sanam doctrinam. 9° Convenienter et opportune.

116. *Quid notandum circa primam dotem sermonis parochialis (ad capium)?* Parochus, communi intelligentiae se accomodare debet; ita ut non solum a doctis, sed etiam a rudibus (qui maiorem populi partem efformare solent) bene intelligatur. Patet tum ex natura rei; tum ex Trid. (ut supra n. 109); tum ex Bened. XIV (Constit. *Etsi minime*, ubi agit de doctrina christiana populo traenda); tum ex Pio IX (Const. *Qui pluribus*). Hoc autem est ita necessarium, ut qui secus agere solitus esset, quasi perinde foret ac si sermonem omitteret, atque ita facile mortaliter peccaret. Gury (*II 112*), D'Annib. (*III 319. 10*), Scavini (*I. 448*), Bouvier (*l. c.*), S. Lig. (*Hom. Ap. VII 36*) aliique. Claritas autem exigitur 1° quoad conceptus et argumenta; et, si aliquando aliquid difficile enunciandum sit, explicationibus vel similitudinibus populo obviis statim recurrendum. 2° quoad verba et phrases. Si tamen populus (prout in civitatibus et oppidis) personis etiam cultioribus coalesceret, tunc idiomatis proprietati esset magis attendendum; non enim deest modus proprie simulque clare loquendi. In quovis casu textus latini, ad minus breves et pauci esse debent. Clare autem loquetur parochus si quae dicit ei cordi sint. Sed heu quot solum quando petunt eleemosynam, aut contra proprios detractores invehunt, clare loquuntur!

117. *Quid notandum circa secundam dotem (diligenter)?* Diligentia, atque adeo debita praeparatio, est certe necessaria, quia ex una parte agitur de re valde momentosa, et ex alia sermo non potest esse praeditus dotibus supra indicatis et infra explicandis, nisi prius diligenter praeparatus fuerit. Defectus seriae praeparationis (maxime quoad parochos iuniores) facile efficere potest, ut sermo parum vel nihil sit fructuosus, multaue necessaria populo non explicentur, et sic parochus contra munus suum laetaliter delinquat. Gury, D'Annib., Scavini (*ll. cc.*). Ne-

que valet quod populus sit rudis; tunc enim ut intelligat forte magis laborandum erit.

118. *Quid notandum circa tertiam dotem (breviter, atque ita ut libenter audiat)?* Brevitas cadit sub praecepto ex ipso Trid. dicente *cum brevitate sermonis*; et est necessaria; secus enim multi sermonem parochialem declinant, aut propter taedium sine fructu illum audirent. Hinc sermo parochialis (etiam quia agitur semper de voce eadem) mediam horam nunquam aut vix unquam excedere debet. S. Lig. apud Scavini (*I 639*). A repetitionibus etiam nimis frequentibus, a titubantiis (eo quod sermonem non bene memoriae mandaverit), a confusione, a monotomia a quadam cantilena, a tenore vocis non naturali, a gestibus inconditis etc. parochus (quantum poterit) cavebit; et e contra, aptis similitudinibus utendo, brevia exempla adducendo, imaginationem excitando, sermones (ope studii et librorum) variando, identidem populum laudando, maxime vero paternum amorem ostendendo, atque expedite et ex toto corde loquendo, eidem placere studebit.

119. *Quid notandum circa quartam dotem (nempe ut praedicatio ad illa omnia quae sunt de iure extendatur)?*

I. Parochus instruere debet populum circa omnia quae sunt necessaria ad salutem; nempe 1° Circa fidem, ostendendo fidei necessitatem, et explicando singillatim omnes fidei articulos (Bened. XIV Const. *Etsi minime*). 2° Circa legem, ostendendo necessitatem illam observandi, loquendo de essentia peccati, et explicando omnia et singula mandata Dei et Ecclesiae, nec non obligationes statuum particularium magis communium (scilicet genitorum, aliorumque rectorum familiae, coniugum, filiorum, dominorum, famulorum etc.). 3° Circa media et impedimenta salutis, nempe orationem, Sacramenta, Sacrificium Missae, verbi divini auditionem, fraenum passionum, pravorum habituum abruptionem, fugam occasionum sive contra fidem sive contra mores (veniendo ad particularia v. g. quoad pravos libros, diaria, socios, cauponas etc.), humanorum respectuum victo-

riam, considerationem aeternarum veritatum etc. 4° Circa exercitium virtutum, commendando speciatim eleemosynam (erga pauperes) atque consilia evangelica.

II. Explicare debet Evangelium, ut dixi; sed hoc intelligendum est de regula ordinaria, dicente Tridentino satis esse si explicetur aliquid de Missa, et proinde interdum, loco Evangelii, epistola, v. g. explicari posset. Imo nihil vetaret quominus interdum tractetur argumentum Missae illius diei prorsus extraneum, dicente Tridentino *frequenter*, non vero semper. Maior itaque populi utilitas heic quoque respici debet. Cf. Berengo (*n. 58*).

III. Merae instructiones non sufficiunt, sed congruae exhortationes (ad movendos affectus et salutares determinationes obtinendas) exiguntur, dicente Tridentino *in omnium cordibus inserere studeant*. Cf. Barbosa (*I. xiv 14*), et Scavini (*I 448. 3*). Hinc sermo parochialis quid mixtum catechismo et concione esse debet.

IV. Res quae magis necessariae sunt, non una vel altera vice dumtaxat, sed frequenter (maxime in fine sermonum) ad populi memoriam revocari et inculcari debent. Huiusmodi sunt 1° Veritates aeternae (it. *i novissimi*). 2° Emendatio a peccatis gravioribus magisque frequentibus. 3° Praecipua media salutis.

V. Alicubi ex legibus synodalibus materiae speciales tali vel tali sive tempore sive modo pertractari debent.

120. *Quid notandum circa quintam dotem (nervose)?* Dos ista exigitur a Trid. dicente: *sepositis inutilibus quaestionibus*; et profecto patet, etiam ex ipsa rei natura quod sermo parochialis debet esse cibus substantiosus imo tota substantia: quum enim debeat esse brevis, illa quae parum utilia sunt, in causa essent cur necessaria aut magis utilia (quae profecto plurima sunt) omitterentur. Haec dos plus vel minus deficeret 1° Si materia totius sermonis, aut eius partium principalium, esset ex se, vel attenta conditione audientium, nihil aut parum, aut vix alicui,

utilis. (1) 2° Si, pro solidis, brevibus, perspicuis et necessariis probationibus, argumenta inania, aut infirma, aut superflua, vel obiectiones aut repetitiones inutiles, vel flosculi rethorici, aut vani strepitus, adhiberentur,

121. *Quid notandum circa sextam dotem (cum zelo)?* Cum zelo praedicabit parochus, si pro sermonum suorum scopo salutem spiritualem populi sui unice sibi praefigat, eamque ex corde desideret et totis viribus procuret; atque adeo loquatur ut loqueretur pater cui quam maxime cordi esset ut aliquid a filiis suis obtineret; et proinde instruat, applicationes faciat, adhortetur, ad peccatorum contritionem inducat, uno verbo fructum practicum serio et efficaciter intendat. Etiam dos ista a Trid. (*ll. cc.*) exigitur; et principalissima est: ex ea enim aliae sponte sua profluunt, et sine illa vix quidquam fructus obtineri poterit. Parochi zelo carentes, dum potius quae sua sunt, quam quae Iesu Christi, quaerunt, heu quam facile modo sermonem omittunt: modo negligenter, sine ulla praeparatione (quin considerent quid magis prodesse possit) et sine ullo spiritu procedunt, solumque pro forma aliquid dicunt; modo vana gloria ducti, instructiones magis necessarias (eo quod nimis elementares et humiles sint), itemque motiva magis efficacia, scilicet mortis, iudicii, inferni etc. (eo quod nimis communia sint) dedignantur, et solum de rebus inauditis in sublimitate sermonis verbis altitonantibus (quidquid sit de fructu) loqui volunt; modo denique (repeto) tunc solum verba clara et argumenta ad captum promunt, quando agitur de eleemosyna quaerenda, aut de

(1) Parochus bene consideret 1. quodnam argumentum erit magis necessarium vel magis utile. 2. Quonam modo illud pertractare debeat, ut verum fructum faciat. Quid enim si loqueretur contra vitia quae in paroecia non adessent? Quid si adessent quidem, sed non illo gradu, quem sermo respiceret? Invehit v. g. contra odia mortalia, dum adsunt solum dissidia ordinaria et certe multo minora: vel declamat contra detractiones quae graviter laedunt honorem, dum in paroecia adsunt solum consuetae murmurationes de rebus levibus vel iam notoriis. Ille profecto, declamando contra mala quae non adsunt, aerem verberaret; et nihil dicendo de malis quae vere adsunt, illis nullum remedium apponeret.

reprehendendis murmurationibus contra se ipsos. Cf. Barbosa (*I. XIV 4*).

122. *Quid notandum circa septimam dotem (cum prudentia)?* Trid. (*XXIV. VII*) dicit loquendum esse *prudenter*; et profecto imprudentiae non solum aliquod malum, sed etiam interdum magnam ruinam producere possunt. Speciatim adhibenda est cautela: 1° In loquendo de sexto praecepto, aut de muneribus coniugum, aut de impedimentis matrimonii. 2° In exponendis doctrinis, quae consequentias ruinosas facile habere possunt, v. g. circa praedestinationem, exiguum numerum electorum, ius compensationis etc. 3° In polemica, quae longe magis noceret quam prodesset, si obiectiones contra fidem exponerentur, sed vivaciter ac triumphanter non resolverentur. 4° In redarguendis vitiis divitum. 5° In loquendo de vanis observantiis aliisque similibus rebus, quae bona fide a populo fere toto fiant. Cavendum est 6° ab indicationibus particularibus, expresso nomine, v. g. talis vel talis collegii, scholae, et multo magis personae, quod severissime prohibitum fuit a Concil. Lat. V., et poenae quoque civiles incurri possent. (In dubio de modo se gerendi in quibusdam circumstantiis extraordinariis et valde momentosis, consulatur Episcopus). Cavendum est 7° ab obiurgationibus vel allusionibus circa facta recentia et ad paucas personas restricta (puellae crimen v. g. notorium evasit; familia duxit choreas in loco reprobandas etc.), maxime si personae ipsae concioni praesentes essent. Imprudentissimi sunt etiam qui 8° obiurgationes continuas contra parochianos in ore habent, et maxime si 9° delationes ad auctoritatem civilem vel ad eorundem dominos illis minitarentur. Idem dic 10° de illis qui, loquendo de ornatu foeminarum, de choreis, de theatris, de visitationibus adamantium etc. excessive procedunt; maxime vero si dicant hos non posse absolvi. Cautelae speciales adhiberi debent etiam 11° si catechismus a duobus (nempe magistro et discipulo in forma dialogi) peragatur.

123. *Quid notandum circa octavam dotem (iuxta veritatem et doctrinam sanam)?* Trid. (*XXV*) dicit: « Sa-
« nam doctrinam... praedicari diligenter studeant... Incerta
« item vel quae specie falsi laborant... tractari non per-
« mittant ». Nihil itaque falsi, nihil exaggerati, dici debet. Cavendum speciatim ne dicatur esse de fide quod de fide non est; maxime vero ne facta vel exempla adducantur quae iam prorsus inverisimilia, aut omnino falsa sunt. Nec bonus finis excusaret; mendacium enim est malum intrinsece, et non sunt facienda mala, ut eveniant bona. Praeterea maiora mala sequerentur; ipsa enim praedicatio evangelica existimationem amittendi in periculum coniiiceretur. Ad minus, si quid incertum narraretur, de tali incertitudine populus admoneri deberet.

124. *Quid notandum circa nonam dotem (opportune)?* Habenda est ratio loci, temporis et circumstantiarum.

Loci, considerando vitia quae in paroecia magis et foedius grassantur, pericula specialia (si quae ibi sint), parochianorum conditionem, educationem, occupationes etc.; ut scilicet parochus digitum in plagam ponat, inutiliter non loquatur, libenter audiatur, intelligatur etc. Ben. XIV (*Const. Etsi minime*) et *Cat. Rom. (in proem.)*.

Temporis. Antiquae instructiones et homiliae non amplius plene satisfaciunt. Incredulitas, impiae sectae, impii libri, impiae ephemerides, impia comitia, impiae ad populum allocutiones, obiectiones sparsae contra religionem et contra auctoritatem Romani Pontificis, principia socialistica et subversiva, impiae scholae, impiae rapraesentationes, templa protestantica, matrimonium civile, sepulturae civiles, crematio cadaverum, novae superstitiones (tabulae rotantes, evocatio spirituum, usus ipnotismi ad morbos curandos etc.), inobservantia adeo magna mandatorum Ecclesiae etc.; sunt mala nova, et pericula nova, quae nova monita novaque remedia exigunt.

Circumstantiarum. Ante bacchanalia; ineunte Quadagesima; appropinquante Paschate; ingruente aliqua publica